

DOI: 10.7596/taksad.v8i4.2290

Citation: Demir, A., Kaymakcı, S., & Akdağ, H. (2019). Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarının Kaldırılmasına İlişkin Bir Olgubilim Araştırması. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(4), 445-463. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i4.2290

Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitaplarının Kaldırılmasına İlişkin Bir Olgubilim Araştırması

A Phenomenological Study about the Abolition of Social Studies Student Workbooks

Abdulkerim Demir¹, Selahattin Kaymakcı², Hakan Akdağ³

Abstract

One of the important reforms introduced in the Social Studies Curriculum in 2005 was student workbooks. In the curriculum, it is aimed to use the student workbooks which are prepared in line with the objectives given in the curriculum according to each grade level, revealing the students' learning levels and including various kinds of assessment and evaluation tools and methods related to the subjects, as supplementary materials for the textbooks. With the Social Studies Curriculum that started to be implemented in the 2017-2018 academic year, the usage of student workbooks was terminated and the contents of the books were integrated into the textbooks. In this context, the first application at the secondary school level was realized in the 2017-2018 academic year and a single textbook was started to use in the 5th grade of the secondary school. In the 6th and 7th grades of the secondary school, since the 2017 curriculum has not started to be implemented yet, in accordance with the former curriculum (2005), student workbooks along with textbooks continued to be used. This situation raises the question of how the teachers meet the lack of student workbooks and how these problems are solved. The aim of this study was to reveal the perceptions of social studies teachers about the abolition of student workbooks. Phenomenology method was used in the study within the scope of qualitative methodology. The participants of the study involved social studies teachers who taught social studies course in line with former and new curricula in 2017-2018 academic year working in Çorum province and its districts. Semi-structured interview form was used as the data collection tool. The collected data were analyzed with content analysis. As a result of the study, it was found out that social studies teachers saw the student workbook as a lesson tool that provides repetition of the subject with activities, that these books were useful for providing permanent learning and homework, that they had time difficulties in implementing all the activities in the book and that they could not benefit from these resources sufficiently in the lessons. In addition, it was determined that although the majority of the teachers found the abolition of student workbooks positive, they found the textbooks prepared to be insufficient. Also, they solved the deficiencies caused by the abolition of these books by using different methods and finally they could not provide a clear consensus on the abolition of the student workbooks.

Keywords: Social studies, curriculum, student workbook, textbook.

¹ Arş. Gör., *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi*, E-mail: abdulkerimdemir19@gmail.com

² Prof. Dr., *Kastamonu Üniversitesi*, E-mail: kaymakci37@yahoo.com

³ Doç. Dr., *Mersin Üniversitesi*, E-mail: hakanakdag@mersin.edu.tr

Öz

2005 yılında uygulanmaya başlayan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programıyla birlikte getirilen önemli yeniliklerden biri de öğrenci çalışma kitapları olmuştur. Öğretim programında, her sınıf düzeyine göre öğretim programında verilen kazanımlar doğrultusunda hazırlanan, öğrencilerin öğrenme düzeylerini ortaya koyan, derste işlenen konularla ilgili çeşitli türde ölçme-değerlendirme araç ve yöntemlerini içeren öğrenci çalışma kitaplarının ders kitaplarına yardımcı materyaller olarak kullanılması hedeflenmiştir. 2017-2018 eğitim-öğretim yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programıyla öğrenci çalışma kitaplarının kullanımı sonlandırılmış ve kitapların içeriği ders kitaplarına entegre edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda ortaokul düzeyinde ilk uygulama da 2017-2018 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilerek ortaokul 5. sınıflarda tek ders kitabı kullanılmaya başlanmıştır. Ortaokul 6. ve 7. sınıflarda ise henüz 2017 öğretim programı uygulanmaya başlanmadığı için eski öğretim programı (2005) doğrultusunda ders kitaplarıyla birlikte öğrenci çalışma kitapları kullanılmaya devam edilmiştir. Bu durum öğrenci çalışma kitaplarının eksikliğinin öğretmenler tarafından nasıl karşılandığı ve ortaya çıkan sorunların nasıl çözüldüğü sorusunu akla getirmektedir. Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasına yönelik görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmada nitel metodoloji kapsamında olgubilim yönteminden faydalanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında eski ve yeni öğretim programları doğrultusunda sosyal bilgiler dersini okutmuş, Çorum il ve ilçe merkezlerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakattan yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler içerik analizi aracılığıyla çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrenci çalışma kitabını etkinliklerle konu tekrarı sağlayan ders aracı olarak gördüğü, bu kitapların kalıcı öğrenme sağlama ve ev ödevi verme noktalarında işlerine yaradığı, kitaptaki etkinliklerin tamamını uygulamada zaman sıkıntısı çektikleri ve bu kaynaklardan derslerde yeterince faydalanamadıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenlerin çoğunluğunun öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasını olumlu bulmalarına rağmen hazırlanan ders kitaplarını yetersiz buldukları, bu kitapların kaldırılmasıyla oluşan eksikliği farklı yöntemlerle giderdikleri ve öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasına yönelik net bir uzlaşma içerisinde olmadıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, öğretim programı, çalışma kitabı, ders kitabı.

Giriş

Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak hemen her alanda bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Bu alanlardan biri de eğitimidir. Ülkeler yaşanan gelişmelerle birlikte eğitim alanında en iyi olma çabası içine girmiştir. Ülkemizde de durum farklı olmamış, eğitimde bugünü yakalayıp çağın gerekliliklerine ayak uydurma adına 2000'li yılların başından beri yoğun çalışmalar yürütülmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışmalardan en önemlilerinden biri olarak öğretim programlarının hazırlanmasında esas alınan davranışçı yaklaşımın terk edilerek yapılandırmacı yaklaşıma geçilmesi gösterilebilir. Böylelikle eğitim-öğretim faaliyetleri öğretmen merkezli olmaktan çıkarak öğrenci merkezli bir hale gelmiş, öğretim programları yenilenmiş ve bu durum yeni anlayışa uygun öğretmen kılavuz, ders ve öğrenci çalışma kitaplarından oluşan bir set hazırlama ihtiyacını gündeme getirmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğinin 4. maddesinde öğrenci çalışma kitabı; ilgili eğitim ve öğretim programlarında yer alan kazanım ve açıklamalar doğrultusunda, dersin öğrenilmesini kolaylaştıracak, öğrencilere yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırmaya, işlenen ünitelerle ilgili internet adresleri, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan, yaprakları ayrı ayrı da kullanılabilen basılı/PDF formatında eser ile üniteleri görsel ve işitsel yönden destekleyen kaset, disket, CD gibi elektronik kayıt ortamlarını kapsayan set şeklinde tanımlanmıştır. Öte yandan Kabapınar (2012) öğrenci çalışma kitabını, öğrencilerin ders süresince işlenen konular ile ilgili etkinlik süreçlerine aktif

olarak katılmalarını sağlayan, öğrenmelerinin sorumluluklarını alıran, bir defter-kitap işlevi gören ders kitabı bütünlücüsü şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde Oruç (2014) öğrenci çalışma kitaplarını, öğrencilerin kazanımları tam anlamıyla elde etmelerine yönelik ekstra etkinliklerin yer aldığı, araştırma ve ödevleri ile ilgili çalışmaların bulunduğu ders kitabı tamamlayıcısı niteliğindeki kaynak şeklinde tanımlamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğinin 9. maddesinde öğrenci çalışma kitaplarının sahip olması gereken nitelikler şu şekilde açıklanmıştır:

- Eğitim ve öğretim programlarında yer alan amaçlar doğrultusunda öğrencilere bilgi ve beceri kazandırılmasına yardımcı olacak ve öğrenmeyi pekiştirecek unsurlara yer verilir.
- Öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla öğrencinin ilgisini çekecek örneklere yer verilir.
- Dersin özelliğine göre her konu işlendikten sonra o konuda amaçlanan bilgi, beceri, değer ve tutumların kazandırılıp kazandırılmadığını ölçmeye yarayacak çalışmalara yer verilir.
- Öğrencilerin hedef bilgi ve becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırmaya, işlenen konular ve ünitelerle ilgili internet adresleri ve okuma kaynaklarına yer verilir.
- Dersin özelliğine göre bazı ünite veya konularda kullanılmak üzere ek olarak video kaseti, ses kaseti, slayt, CD, DVD, VCD, disket ve benzeri eğitim ve öğretimi destekleyici materyallere yer verilebilir.
- Dersin özelliğine göre inceleme, gezi, gözlem, deney ve uygulamalarla ilgili yapılacak ön hazırlıklara, alınacak sağlık ve güvenlik tedbirlerine, izlenecek iş ve işlem basamaklarına, zaman ve malzeme tasarrufu bakımından uyarı ve bilgilere yer verilir.

Öğrenci çalışma kitaplarının, ilgili dersin öğretim programına ait kazanımlar doğrultusunda öğrencilere bilgi, beceri, değer ve tutum kazandırılmasına yardımcı olması ve öğrenmeyi pekiştirecek unsurları bünyesinde taşıması beklenmektedir. Kazanımların gerçekleştirilmesi ve öğrenmenin kolaylaştırılması için öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler öğrencilerin muhakeme ve kıyaslama yapmalarına, bağımsız düşüncelerine, çıkarımda bulunmalarına ve günlük hayatlarıyla da ilişkilendirebilmelerine olanak sağlayıcı nitelikte olmalıdır. Böylelikle öğrencilerden öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler aracılığıyla bireysel ya da grup çalışması yapması, araştırmalar gerçekleştirilmesi, olay, olgu ve durumları gözlemlemesi beklenmekte, öğrencilerin bilgiyi ezberlemesi değil, yapılandırmacı anlayış doğrultusunda yeniden inşa etmesi hedeflenmektedir. Bu anlamda öğrenci çalışma kitaplarının öğrencilere hem genel hem de alana özgü becerilerin kazandırılması noktasında en temel eğitim araçlarından biri olduğu söylenebilir. Öğrenci çalışma kitaplarıyla ilgili bir başka önemli nokta ise öğrenci çalışma kitaplarının salt etkinlik kitabı olmadığıdır. Çünkü bu kitaplarda dersin öğretim programında öğrencilere kazandırılması amaçlanan bilgi, beceri, değer ve tutumların ne ölçüde kazandırıldığını ölçen farklı türlerde etkinlikler yer almaktadır. Bu bağlamda öğrenci çalışma kitaplarının en önemli özelliklerinden biri de ölçme ve değerlendirme noktasında farklı yöntemleri içermesidir (Kabapınar, 2012; Ulusoy, 2014).

Sosyal bilgiler derslerinde öğrenci çalışma kitaplarının kullanılmaya başlanması 2005 yılında uygulanmaya konulan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programıyla birlikte olmuştur. 2012 yılında 4+4+4 eğitim sistemine geçilmesiyle birlikte başlayan ders öğretim programlarının güncellenmesi süreci sonunda Milli Eğitim Bakanlığı'nca genelde tüm derslerde özeldi ise sosyal bilgiler dersinde öğrenci çalışma kitaplarının kademeli olarak kaldırılmasına karar verilmiştir. 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 4 ve 5. sınıflardan öğrenci çalışma kitapları kaldırılarak derslerde sadece ders kitabı kullanılmaya başlanmıştır. 2018-2019 eğitim-öğretim yılında ise öğrenci çalışma kitapları tüm sınıf düzeylerinden kaldırılmıştır. Bu durum, öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasıyla birlikte oluşan eksikliğin sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından nasıl giderildiği, derslerde ne tür etkinlikler gerçekleştirdikleri, bu uygulamayı nasıl değerlendirdikleri gibi soruları akla getirmektedir.

İlgili literatür tarandığında sosyal bilgiler derslerinde öğrenci çalışma kitaplarının kullanımına ilişkin birtakım araştırmalar bulunduğu görülmektedir. Bu araştırmalarda; öğrenci çalışma kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Aktekin ve Baki Pala, 2013; Dinç ve Doğan, 2010), öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi (Kulantaş, 2007), çoklu zekâ kuramı (Karaca, 2017) ile programda yer alan becerilere uygunluk (Aydemir ve Adamaz, 2017; Hayırsever, 2010; Palandökenler, 2008) açısından incelendiği tespit edilmiştir. Öte yandan kitapların; nitelik, nicelik ve kullanılabilirlik (Şirin, 2012), programdaki değerleri kazandırma (Bekdemir ve Işkın, 2017; Kılıç, 2012), beceri ve değerleri gerçekleştirebilme (Kaya, Artvinli ve Önal, 2007) ve öğrencilerin öğrenme stillerine uygunluk (Şeker, 2013) açısından incelendiği, farklı ülkeler ile Türkiye’de okutulan öğrenci çalışma kitaplarının karşılaştırıldığı (Çetin, 2018) ve öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasından sonra hazırlanan yeni ders kitaplarının değerlendirilmesinin (Demir ve Atasoy, 2018) yapıldığı da ilgili literatürden anlaşılmaktadır.

Görüldüğü üzere ilgili literatürde öğrenci çalışma kitapları ve kullanımına ilişkin farklı türde ve sayıda araştırmalar yapılmış olmasına rağmen, öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasından sonra öğretmenlerin bu konuya ilişkin düşüncelerinin ne olduğunu ortaya koyan araştırmaların sayısında nitelik ve nicelik açısından birtakım sınırlılıklar yaşanmaktadır. Ayrıca, bizzat bu işin sahadaki uygulayıcıları olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasını nasıl karşıladıkları, çalışma kitapları kaldırdıktan sonraki süreci nasıl yönettikleri ve yeni ders kitaplarının etkinlikler noktasında neler getirdiğine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi öğretim programlarının amaçlarına ulaşması bakımından da önem arz etmektedir. Bu araştırma ile literatürdeki boşluk doldurulacak, uygulamadaki olumlu-olumsuz yönler ortaya konulacak ve Milli Eğitim Bakanlığı’na sürece ilişkin veri sağlanmış olacaktır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasına yönelik görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrenci çalışma kitabı kullanımının dersin öğretimindeki yerine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
2. Öğrenci çalışma kitabı kullanırken sosyal bilgiler öğretmenlerinin karşılaştıkları durumlar nelerdir?
3. Öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasını sosyal bilgiler öğretmenleri nasıl karşılamışlardır?
4. Öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılması sosyal bilgiler öğretmenlerini nasıl etkilemiştir?

Yöntem

Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Olgubilim yöntemi, insanların herhangi bir olguyu nasıl algıladığına, nasıl betimlediğine, nasıl yargıladıklarına, nasıl anımsadıklarına, nasıl anlamlandırdıklarına, olguya ilgili ne hissettiklerine ve ne konuşulduğuna odaklanmaktadır (Patton, 2014). Günlük hayat içerisinde farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanarak bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlaması (Yıldırım ve Şimşek, 2011), bireylerin olgular hakkındaki deneyimlerine odaklanması (Merriam, 2013) ve amaca uygunluğu nedeniyle bu araştırmada nitel metodoloji yöntemlerinden biri olan olgubilim kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017/2018 eğitim-öğretim yılında 2005 ve 2017 öğretim programları doğrultusunda sosyal bilgiler dersini okutmuş, Çorum il ve ilçe merkezlerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada, hız ve pratiklik kazandırması, maliyeti düşürmesi ve zamanı daha verimli kullandırması gibi özelliklerinden dolayı amaçlı örnekleme türlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmanın çalışma grubuna ait bilgiler Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. Çalışma grubunun demografik özellikleri

Görev Yeri	Kadın		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
İl Merkezi	5	33,3	10	66,7	15	55,5
İlçe Merkezi	3	25,0	9	75,0	12	45,5
Toplam	8	29,6	19	70,4	27	100

Tabloya göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerin 19'u erkek, 8'i ise kadındır. Katılımcıların 15'i il merkezinde görev yaparken, 12'si ilçe merkezinde görev yapmaktadır.

Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi

Olgubilim araştırmalarında görüşme, bireyin kendisini daha rahat ifade etmesini sağlamak, bir olgu hakkındaki deneyim ve düşüncelerini anlayıp değerlendirmek için en çok tercih edilen veri toplama aracıdır (Creswell, 2013; Christensen, Johnson, Turner, 2015). Bu kapsamda araştırmada; araştırmacıya görüşme esnasında esneklik sağlanmasına, daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi sunarak araştırmacının cevapları detaylandırmasına imkân veren yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Görüşme formunun hazırlanmasında ilk olarak ilgili literatür taranmış, daha sonra üç sosyal bilgiler öğretmeniyle ön görüşme yapılarak toplam on bir sorudan oluşan taslak görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formunun geçerlik, güvenilirlik ve kullanılabilirlik açısından daha nitelikli hale getirilmesi için uzman görüşüne başvurulmuş, ayrıca ön uygulama da yapılmıştır. Bu bağlamda taslak form alan eğitimi uzmanı üç öğretim üyesine incelenmiş, geribildirimler doğrultusunda tekrar düzenlenerek çalışma grubuna dâhil edilmeyen iki sosyal bilgiler öğretmeni ile ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonrası elde edilen veriler doğrultusunda gerekli düzeltme ve düzenlemeler yapılarak soru sayısı ona düşürülmüş ve görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya ilişkin veriler 2018-2019 eğitim-öğretim yılının birinci döneminde, 24 Eylül-5 Ekim 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşme formlarının uygulanması için öncelikle ilgili milli eğitim müdürlüklerinden gerekli yasal izinler alınmıştır. Yasal izinler alındıktan sonra okullar ziyaret edilerek sosyal bilgiler öğretmenlerinin araştırmaya katılım gösterip göstermeyecekleri sorulmuştur. Bu çerçevede öğretmenlere araştırmanın amacı, veri toplama süreci ve analizine ilişkin bilgilendirme yapılarak görüşmeye katılmak isteyenler belirlenmiştir. Görüşme için zamanı uygun olan öğretmenlerle o an, uygun olmayanlarla ise randevu alınarak farklı bir tarihte görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yaklaşık olarak yarım saat civarında süren ve yüz yüze yapılan görüşmelerde öğretmenlerin verdikleri cevaplar not almak suretiyle kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler içerik analizi yardımıyla çözümlenmiştir. Temel amacının toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olması, verileri belirli temalar veya kavramlarla okuyucunun anlayabileceği biçimde sunma fırsatı tanınması ve verilerin derin bir işleme tâbi tutulmasını sağlaması gibi gerekçelerle araştırmada içerik analizi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Veriler analiz edilirken araştırmacılar tarafından veriler kodlanmıştır. Kodlamalar sonrası her bölüm için temalar oluşturulmuştur. Daha sonra bu temalar frekans ve yüzde şeklinde tablolar haline getirilmiştir. Veri analizinin güvenilirliğini sağlamak amacıyla araştırmacı üçgenlemesi yapılmıştır (Patton, 2014). Bu kapsamda veriler araştırmacılar tarafından bağımsız olarak analiz edilerek ulaşılan sonuçlar Miles ve Huberman'ın (1994) ortaya koyduğu güvenilirlik formülü aracılığıyla hesaplanmış, sonuçların uyum değerinin %84 çıkarak güvenilir olduğunu görülmüştür. Araştırmacılar tarafından üzerinde uzlaşılan analizler araştırma bulgularına dâhil edilmiş, uzlaşılamayanlara değerlendirmeye alınmamıştır.

Verilerin analizinde katılımcıların gerçek isimleri yerine kodlar kullanılmış, öğretmenler (Ö1, Ö2, Ö3 vb.) şeklinde ifade edilmiştir. Veri analizleri görüşmelerden yapılan doğrudan alıntılarla da desteklenmiştir.

Bulgular

Araştırmada toplanan verilerin analiz edilmesiyle ulaşılan bulgular aşağıda alt başlıklar halinde açıklanmıştır:

Öğrenci Çalışma Kitabının Dersin Öğretimindeki Yerine İlişkin Görüşler: Araştırmanın birinci sorusunda katılımcıların öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler dersindeki yerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Bulgular ve yorum aşağıda sunulmuştur:

Öğrenci çalışma kitabının tanımına ilişkin görüşler: Katılımcıların öğrenci çalışma kitabının tanımına ilişkin görüşleri Tablo 2’de gösterilmiştir:

Tablo 2: Öğrenci çalışma kitabının tanımına ilişkin görüşler

Görüşler	f	%
Konuyu tekrar etme	17	63,0
Konuyu pekiştirme	7	25,9
Ders kitabını tamamlama	3	11,1
Toplam	27	100

Tablo 2’ye göre öğrenci çalışma kitabını katılımcıların %63’ü konuyu tekrar etme, %25,9’u konuyu pekiştirme, %11,1’i ders kitabını tamamlama aracı olarak görmektedir. Buna göre katılımcıların yarısından fazlası öğrenci çalışma kitaplarını en çok konuyu tekrar ettirme aracı olarak görmektedir.

Katılımcıların çoğu derste işlenen konuların tekrarını sağlama noktasında öğrenci çalışma kitaplarının öğrenciler için önemli bir araç olarak görmektedir. Bu görüşlere “*Öğrencilerin konu tekrarı yapabilmeleri amacıyla kullanılan etkinlik kitabı-Ö4*” ve “*Günlük tekrardır-Ö19*” ifadeleri örnek olarak gösterilebilir.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının derste öğrenilen bilgileri pekiştirme ve bilgilerin kalıcılığını sağlama noktasında öğrencilere yardımcı olduğuna dikkat çekmiştir. Ö17’ye göre öğrenci çalışma kitabı: “*Öğrencinin okulda öğrendiği bilgileri evde ya da kendi başına pekiştirme aracıdır*”.

Katılımcılar son olarak öğrenci çalışma kitaplarının içeriği gereği bir ders kitabı tamamlayıcısı olduğunu da belirtmiştir. Ö14 bu durumu “*Öğrenci çalışma kitabı ders kitabını bütünleyen ek bir kaynaktır-Ö14*” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrenci çalışma kitabının işlevlerine ilişkin görüşler: Katılımcıların öğrenci çalışma kitabının işlevlerine ilişkin görüşleri Tablo 3’te sunulmuştur:

Tablo 3: Öğrenci çalışma kitabının işlevlerine ilişkin görüşler

Görüşler	f	%
Etkinliklerle konuyu kavratma	16	45,7
Kuramı uygulama	5	14,3
Konu tekrarı sağlama	4	11,4
Ödev kitabı	4	11,4
Öğrenci becerilerini geliştirme	3	8,6
Dersi monotonluktan çıkarma	2	5,7
Yardımcı kaynak	1	2,9
Toplam	35	100

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların öğrenci çalışma kitaplarının işlevlerine ilişkin ifade ettikleri toplam 35 görüşün 7 tema altında toplandığı; 6 öğretmenin birden fazla görüş belirttiği görülmüştür. Katılımcılar tarafından etkinliklerle konuyu kavratma işlevi %45,7 oranla öğrenci çalışma kitaplarının en çok ifade edilen işlevidir. Daha sonra sırasıyla %14,3 ile kuramı uygulama, %11,4 ile konu tekrarı sağlama ve ödev kitabı, %8,6 ile öğrenci becerilerini geliştirme, %5,7 oran ile dersi monotonluktan çıkarma ve son olarak %2,9 ile yardımcı kaynak işlevi gelmektedir. Buna göre görüşlerin yarıya yakını öğrenci çalışma kitabının etkinliklerle konuyu kavratma işlevi şeklindedir.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının farklı etkinlikler yoluyla konuyu kavratmış ve kalıcı öğrenme sağladığını belirtmiştir. Bu görüşlere örnek olarak *“Farklı etkinliklerle öğrencilerin konuyu daha rahat anlamasını sağlar-Ö8”*, *“Etkinliklerle öğrenmeyi kalıcı hale getirmesi en önemli işlevlerinden biridir-Ö16”* ve *“Etkinliklerle ve sorularla konular pekiştirilir-Ö17”* ifadeleri gösterilebilir.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarını okulda öğrenilen teorik bilgilerin uygulama aracı olarak görmekteler. Ö9 bu durumu *“Öğrencinin evde ve sınıfta öğrendiklerini uygulamaya dökmesini sağlar”* şeklinde ifade etmiştir. Bazı katılımcılar ise öğrenci çalışma kitaplarının öğrencilere konu tekrarı imkânı sunduğunu ve öğrencilerin bilgilerini kalıcı hale getirdiğini vurgulamışlardır. Bu düşünceye örnek olarak *“Konuların tekrar yoluyla öğrencide kalıcı hale gelmesini sağlamak-Ö20”* ifadesi gösterilebilir.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının öğrencilere belirli sorumluluklar kazandırdığına dikkat çekmiştir. Ö10; *“Ödev yapma sorumluluğu kazandırmak”* şeklinde görüş belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise öğrenci çalışma kitaplarının öğrenci becerileri geliştirme noktasında belirli işlevlere sahip olduğunu vurgulamışlardır. Ö22 bu durumu *“İşlenen konunun grafik, tablo, harita vb. araçlarla soyuttan somuta dönüştürülmesidir”* şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının dersi monotonluktan çıkararak öğrenciyi konuya yoğunlaştırdığını ve öğrenilenleri pekiştirdiğini vurgulamışlardır. Bu görüşlere örnek olarak *“Konuyu pekiştirmeye yardımcı olur. Ders monotonluktan çıkar-Ö2”* ve *“Dersin monotonluktan çıkarak dersin eğlenceli olmasına yardımcı olur”* ifadeleri gösterilebilir. Öte yandan öğrenci çalışma kitaplarının yardımcı kaynak görevi gördüğünü düşünen katılımcılar da vardır. Ö12 bu durumu *“Ders sırasında ders kitabının yanında yardımcı kaynak vazifesini yerine getirmektedir”* şeklinde ifade etmiştir.

Öğrenci Çalışma Kitabı Kullanırken Karşılaşılan Durumlarla İlişkin Görüşler: Araştırmanın ikinci sorusu kapsamında katılımcıların öğrenci çalışma kitaplarının kullanımında karşılaştıkları durumlar incelenmiştir. Bulgular ve yorum aşağıda sunulmuştur:

Öğrenci çalışma kitaplarının derse katkısına ilişkin görüşler: Katılımcıların öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler dersine katkısına ilişkin görüşleri Tablo 4’te sunulmuştur:

Tablo 4: Öğrenci çalışma kitaplarının derse katkısına ilişkin görüşler

Görüşler	f	%
Kalıcı öğrenme sağlama	10	37,0
Katkı olmaması	6	22,3
Öğrenciye pratik yaptırma	4	14,8
Dersi eğlenceli yapma	3	11,1
Öğrencilerin eksikliğini tamamlama	2	7,4
Öğretmene rehberlik etme	2	7,4
Toplam	27	100

Tablo 4’e bakıldığında katılımcıların %37’si kalıcı öğrenme sağlama, %14,8’i öğrenciye pratik yaptırma, %11,1’i dersi eğlenceli yapma, %7,4’ü öğrencilerin eksikliğini tamamlama ve yine %7,4’ü öğretmene

rehberlik etme noktasında öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler dersinin işlenişine katkı sağladığını ifade etmiştir. Katılımcıların %22,3'ü ise öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler dersinin işlenişine herhangi bir katkısının olmadığını belirtmiştir. Buna göre öğrenci çalışma kitaplarının en çok kalıcı öğrenme sağlama noktasında katkı sağladığı bilgisine ulaşılmıştır.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının kalıcı öğrenme sağlama noktasında öğrencilere yardımcı olduğunu vurgulamıştır. Bu düşüncedeki öğretmenlerin görüşlerine “*Bilginin daha kalıcı olmasını sağlıyor-Ö10*” ve “*Sosyal Bilgiler dersinde çalışma kitabındaki bazı etkinlikler öğrencilerin zihinsel yaratıcılıklarını geliştirmelerini destekler. Bazı etkinliklerde bol görsellerin bulunması öğrencilerin gizil öğrenmeyle de olsa bir şeyleri akıllarında tutmalarına, onlar sayesinde bilgi sahibi olmasını sağlar-Ö27*” ifadeleri örnek olarak gösterilebilir.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının öğrencilere etkinlikler yoluyla pratik yaptırarak dersi daha kolay öğrenilebilir hale getirdiğini belirtmiştir. Ö1 bu durumu “*Sosyal bilgiler dersi bilgi ağırlıklı bir ders olduğu için, öğrenilen bilgilerin unutulmaması için tekrar ve egzersiz yapma imkânı sağlamaktadır*” şeklinde açıklamıştır.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitapları sayesinde sosyal bilgiler dersinin tekdüzelikten çıkarıldığına ve dersin eğlenceli bir hâl aldığına dikkat çekmiştir. Bu görüşe örnek olarak “*Dersi daha eğlenceli hale getiriyor. Ders işlenişindeki tekdüzelğe son veriyor-Ö19*” ifadesi gösterilebilir.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının öğrencilerin eksiğini tamamlama noktasında onlara yardımcı olduğunu belirtmiştir. Ö5 bu durumu “*Anlaşılmayan, eksik kalan yerlerin anlaşılmasını, tekrarı sağlar*” şeklinde açıklamıştır. Bazı katılımcılar ise öğrenci çalışma kitaplarının sadece öğrenciye değil öğretmene de rehberlik ederek onların işlerini kolaylaştırdığını da vurgulamıştır. Bu görüşe “*Çoğu zaman öğrencilerin not tutmalarının önüne geçiyordu. Öğretmenler için ise ölçme değerlendirmede yol gösterici bir rolü vardı-Ö25*” ifadesi örnek olarak gösterilebilir.

Katılımcılar arasında öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler dersinin işlenişine herhangi bir katkısının olmadığını düşünenler de vardır. Bu düşüncedeki öğretmenlerin görüşlerine “*Çalışma kitapları yeterli olmadığı için derse katkısı yok-Ö4*” ve “*Sosyal bilgiler dersine katkısı olduğunu düşünmüyorum-Ö7*” ifadeleri örnek olarak gösterilebilir.

Öğrenci çalışma kitaplarının öğretmenlere sağladığı kolaylıklara ilişkin görüşler: Katılımcıların öğrenci çalışma kitaplarının kendilerine sağladığı kolaylıklara ilişkin görüşleri Tablo 5’te verilmiştir:

Tablo 5: Öğrenci çalışma kitaplarının öğretmenlere sağladığı kolaylıklara ilişkin görüşler

Görüşler	f	%
Ev ödevi	7	21,9
Konuyu pekiştirme	7	21,9
Dersi aktifleştirme	5	15,6
Uygulamada pratiklik	5	15,6
Katkı olmaması	4	12,5
Öğrenci takibi	4	12,5
Toplam	32	100

Tablo 5’e bakıldığında öğrenci çalışma kitaplarının katılımcılara sağladığı katkılar ile ilgili toplam 32 görüşün 6 tema altında toplandığı; 5 öğretmenin birden fazla görüş belirttiği görülmüştür. Katılımcılar tarafından en çok %21,9 oran ile ev ödevi ve konuyu pekiştirme ifadeleri öğrenci çalışma kitaplarının öğretmenlere sağladığı katkılar olarak belirtilmiştir. Daha sonra %15,6 ile dersi aktifleştirme ve uygulamada pratiklik ve son olarak %12,5 oranla öğrenci takibi katkıları gelmektedir. İfadelerin %12,5’i

ise öğrenci çalışma kitaplarının katılımcılara herhangi bir katkı sağlamadığı yönündedir. Buna göre öğrenci çalışma kitapları katılımcılara en çok ev ödevi ve konuyu pekiştirme noktalarında katkı sağlamaktadır.

Katılımcılar öğrencilere hazır materyal olarak ev ödevi verme noktasında öğrenci çalışma kitaplarının kendilerine yardımcı olduğunu vurgulamıştır. Bu görüşe örnek olarak *“Ev ödevi verirken materyal konusunda yardımcı olmaktadır-Ö1”* ve *“Etkinlikler ve ev ödevi olarak kullanıyordum. Hazır materyaldi benim için-Ö5”* ifadeleri gösterilebilir.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının öğrencilerin konuyu pekiştirmesine yardımcı olduğuna ve böylelikle ders içinde bir bütünlük sağlandığına dikkat çekmiştir. Bu görüşlere *“Konuları pekiştirdiği için diğer konularla bütünlük sağlanmasında etkili-Ö6”* ve *“Çeşitli etkinlik ve testlerle bilgiyi pekiştiriyordu-Ö18”* ifadeleri örnek olarak gösterilebilir.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitapları sayesinde derslerin öğrenci merkezli olarak işlendiğini vurgulamıştır. Ö3 bu durumu *“Dersi öğrenci merkezli hale getirmesi aktif öğrenmeyi sağlıyor ve bizim bilgi aktarıcı rolümüz azalıyor; rehberlik rolümüz artıyordu. Öğretmeni de öğrenme sürecinde aktif hale getiriyordu”* şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının kendilerine pratiklik sağladığını ve etkinlik yaparken zaman kaybetmediklerini vurgulamıştır. Bu görüşe örnek olarak *“Etkinlik aramak için vakit kaybetmiyorduk. Hazır materyal-Ö12”* ifadesi gösterilebilir.

Katılımcılar öğrencinin durumunu takip etme açısından öğrenci çalışma kitaplarının kendilerine fayda sağladığını belirtmiştir. Ö15 bu durumu *“Öğrenciyi takip etme açısından kolaylık sağlıyordu. Ödevlendirme konusunda zorluk çekmiyordum”* şeklinde ifade etmiştir.

Son olarak, öğrenci çalışma kitaplarının çeşitli nedenlerden dolayı kendilerine herhangi bir katkı sağlamadığını düşünen katılımcılar da vardır. Bu düşüncedeki katılımcıların görüşlerine örnek olarak *“Ders saati yeterli olmadığı için yeterince faydalanamıyorduk-Ö20”* ve *“Bana bir katkı sağlamadı. Çünkü öğrenmeyi pekiştirmiyor-Ö24”* ifadeleri gösterilebilir.

Öğrenci çalışma kitaplarının kullanımında yaşanan zorluklara ilişkin görüşler: Katılımcıların öğrenci çalışma kitaplarını kullanırken yaşadıkları zorluklara ilişkin görüşleri Tablo 6’da sunulmuştur:

Tablo 6: Öğrenci çalışma kitaplarının kullanımında yaşanan zorluklara ilişkin görüşler

Görüşler	f	%
Etkinlik-zaman uyumsuzluğu	15	32,6
Öğrenci seviyesi üzerinde etkinlik	15	32,6
Yönergeleri yetersiz etkinlik	8	17,4
Öğrencinin okula getirmemesi	5	10,9
Zorluk olmaması	3	6,5
Toplam	46	100

Tablo 6 incelendiğinde sosyal bilgiler dersinde öğrenci çalışma kitaplarının kullanımında yaşanan zorluklara ilişkin katılımcıların ifade ettiği toplam 46 görüşün 5 tema altında toplandığı; 12 katılımcının birden fazla görüş bildirdiği görülmüştür. Etkinlik-zaman uyumsuzluğu ve öğrenci seviyesi üzerindeki etkinlik görüşleri %32,6 oran ile katılımcılar tarafından öğrenci çalışma kitabının kullanımına yönelik en çok ifade edilen zorluklardır. Daha sonra sırasıyla %17,4 oran ile yönergeleri yetersiz etkinlik ve %10,9 oranla öğrencinin okula getirmemesi görüşleri gelmektedir. Görüşlerin %6,5’i ise öğrenci çalışma kitaplarının kullanımında herhangi bir zorluk yaşanmadığı noktasında olmuştur. Buna göre,

öğretmenler öğrenci çalışma kitaplarının kullanımında en çok etkinlik-zaman uyumsuzluğu ve öğrenci seviyesi üzerinde etkinlik noktalarında, ikinci olarak yönergeleri yetersiz etkinlik noktasında ve son olarak öğrenci çalışma kitaplarının okula getirilmemesi noktasında sorun yaşamaktadır.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin bazılarının uzun olmasından veya ders konusundan etkinliğe vakit kalmamasından dolayı ders saati içerisinde yetiştirilemediğine dikkat çekmiştir. Bu görüşteki Ö27 “*Kitapta bulunan etkinliklerin hepsini yapamıyordum, çünkü birçoğu çok uzundu ve bu yüzden zaman sıkıntısı çekiyordum*” şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

Öğrenci çalışma kitaplarında öğrencinin seviyesi üzerinde anlayamayacağı türde etkinlikler olduğunu vurgulayan katılımcılar da vardır. Ö4 bu durumu “*Etkinliklerin çoğu öğrenci düzeyinin üzerindeydi. Etkinliği anlamayan öğrenciler baştan savma ve alakasız cevaplar veriyordu*” şeklinde açıklamıştır. Bazı katılımcılar ise öğrenci çalışma kitaplarında yönergeleri yetersiz etkinlikler olduğuna vurgu yapmıştır. Bu görüşteki Ö1 düşüncesini “*Yönergeleri yetersiz birçok etkinlik ile karşılaşıyorduk. Öğrenciler etkinliği nasıl yapacaklarını çözene kadar ders bitmiş oluyordu*” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcıların bazıları öğrencilerin çalışma kitaplarını evde unutup ihmalkâr davranmalarına dikkat çekmiştir. Ö3 bu durumla ilgili olarak “*Ayrı bir kitap olması sebebiyle öğrenciler devamlı evde unutuyordu veya kaybediyordu*” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Katılımcıların bir bölümü ise öğrenci çalışma kitaplarının kullanımında herhangi bir zorluk yaşamadıklarını belirtmiştir. Bu görüşe örnek olarak Ö9 tarafından söylenen “*Çalışma kitaplarının kullanımının herhangi bir zorluğu yoktu.*” ifadesi verilebilir.

Öğrenci Çalışma Kitaplarının Kaldırılmasına İlişkin Tutumlarla İlgili Görüşler: Araştırmanın üçüncü sorusunda katılımcıların öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasına karşı nasıl tutum sergiledikleri incelenmiştir. Bulgular ve yorum aşağıda sunulmuştur:

Öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasının nedenlerine ilişkin görüşler: Katılımcıların öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasının nedenlerine ilişkin görüşleri Tablo 7’de sunulmuştur:

Tablo 7: Öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasının nedenlerine ilişkin görüşler

Görüşler	f	%
Yetersiz kullanım	11	27,5
Maliyeti düşürme	10	25,0
Beklentileri karşılamama	7	17,5
Öğrenci yükünü azaltma	6	15,0
Tek kitap kullanımı	2	5,0
Yetersiz ders saati	2	5,0
Öğrenci şikâyetleri	1	2,5
İsrafi önleme	1	2,5
Toplam	40	100

Tablo 7’ye bakıldığında öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasına yönelik toplam 40 görüşün 8 tema altında toplandığı; 10 katılımcının birden fazla görüş ifade ettiği gözlenmiştir. Katılımcıların görüşlerinin %27,5’i yetersiz kullanım, %25’i maliyeti düşürme, %17,5’i beklentileri karşılamama, %15’i öğrenci yükünü azaltma, %5’i tek kitap kullanımı, yine %5’i yetersiz ders saati, %2,5’i öğrenci şikâyetleri ve yine %2,5’i israfi önleme şeklindedir.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının amacına uygun ve yeterince kullanılmadığından dolayı kaldırıldığına vurgu yapmıştır. Bu düşüncedeki öğretmenlerin görüşlerine örnek olarak “*Derslerde verimli olarak kullanılmaması-Ö11*” ve “*Kitaplar maalesef kullanılmıyordu. Ödev kitabı muamelesi yapılıyordu-Ö24*” ifadeleri gösterilebilir. Öte yandan bazı katılımcılar ise ekonomik nedenlere bağlı olarak kitap maliyetini düşürmek için öğrenci çalışma kitaplarının kaldırıldığına dikkat çekmiştir. Bu görüşlere örnek olarak “*Ekonomik bir külfet getirmesi-Ö6*” ve “*Maddi olarak sıkıntı olmuş olabilir-Ö19*” ifadeleri gösterilebilir.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının beklentileri karşılamadığından dolayı kaldırıldığına dikkat çekmiştir. Ö23 bu durumu “*Öğretim programlarının geliştirilmesi sonucu ortaya çıkan etkinlik temelli eğitime ve öğrencilerin yaşantıları sonucu ortaya çıkan durumlara ders kitaplarında daha çok yer vermeye başlanmıştır. Çalışma kitaplarının bu noktada beklentileri karşılamadığından dolayı kaldırıldığı kanaatindeyim*” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcılar öğrencilerin kitap taşıma yükünün azaltılmak istendiğine vurgu yapmıştır. Ö15 bu durumu “*Öğrenciye kolaylık sağlamak için kaldırılmış olabilir. Tek kitapta birleştirerek taşımayı kolay hale getirdiler*” şeklinde açıklamıştır. Bazı katılımcılar ise öğrencilerin dersi tek kitap üzerinden işlemelerinin daha uygun olacağına dikkat çekmiştir. Bu durumla ilgili olarak Ö8 “*Derste iki kitabın kullanılması öğrencinin dersi takibi açısından öğrenciye zorluk çıkarıyordu. Bu yüzden kitapların birleştirildiğini düşünüyorum*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasını ders saatinin yetersiz olmasına bağlayan katılımcılar da vardır. Ö16 bu duruma şöyle vurgu yapmıştır: “*Düzenli bir şekilde etkinlikler yapılamıyordu. Bunun en büyük nedeni ders saatinin yeterli olmamasıdır.*” Öte yandan öğrenci şikâyetlerine bağlı olarak öğrenci çalışma kitaplarının kaldırıldığını düşünen katılımcılar da vardır. Ö5’e göre; “*Öğrencilerden bu kitapların gereksiz olduğuna dair şikâyetler geliyordu.*”

Son olarak katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasını kâğıt israfının önüne geçilmek istenmesi ile ilişkilendirmiştir. Ö2 bu görüşünü “*Doğal kaynakların hızla tükenmesine bağlı olarak kâğıt israfının önüne geçmek istenmiş olabilir*” şeklinde açıklamıştır.

Öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasına ilişkin görüşler: Katılımcıların öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasına ilişkin görüşleri Tablo 8, 9 ve 10’da sunulmuştur:

Tablo 8: Öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasına ilişkin görüşler

Görüşler	f	%
Olumlu	16	59,2
Olumsuz	11	40,8
Toplam	27	100

Tablo 8 incelendiğinde öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasını katılımcıların %59,2’sinin olumlu, %40,8’inin ise olumsuz bulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uygulamayı olumlu karşılayan katılımcıların sayısının daha fazla olduğu görülmüştür. İlk olarak olumlu görüşler sunulmuştur.

Tablo 9: Öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasına ilişkin olumlu görüşler

Görüşler	f	%
Tek kitap kullanımının kolaylığı	10	62,5
Yeterli sayıda etkinlik olması	5	37,5
Toplam	16	100

Tablo 9'a bakıldığında katılımcıların %62,5'inin derslerde tek kitap kullanımının kolaylık sağladığı için, %37,5'inin ise ders kitaplarında yeterli sayıda etkinlik olduğu için öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasını olumlu bulduğu görülmüştür.

Katılımcılar en çok dersin tek kitaptan yürütülmesinin daha uygun olacağına dikkat çekmiştir. Bu görüşlere örnek olarak "*Kitapları birleştirerek dersi tek kitaptan işlemek daha uygun bir yaklaşım oldu-Ö12*" ve "*Tek kitap olması dersi takip ve kontrol etme açısından daha iyi-Ö14*" ifadeleri gösterilebilir.

Katılımcılar ayrıca öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yeterli sayıda olduğuna da dikkat çekmiştir. Bu görüşe örnek olarak "*Yeni kitaplarda çalışma kitaplarındaki etkinliklerden yeterli sayıda yer aldığı için kaldırılmasını olumlu buluyorum-Ö27*" ifadesi gösterilebilir.

Tablo 10: Öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasına ilişkin olumsuz görüşler

Görüşler	f	%
ÖÇK katkısından mahrum kalma	7	63,6
Kaynak sıkıntısının meydana gelmesi	4	36,4
Toplam	11	100

Tablo 10 incelendiğinde öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasını olumsuz bulan öğretmenlerin %63,6'sının öğrenci çalışma kitaplarının her şeye katkı sağladığı ve %36,4'ünün öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasıyla kaynak sıkıntısının meydana geldiği şeklinde görüş belirttiği görülmüştür.

Katılımcıların geneli öğrenci çalışma kitaplarının öğrencilere birçok açıdan katkı sağladığını vurgulayarak bu katkılardan mahrum kaldıklarına dikkat çekmiştir. Ö1 bu durumu öğrenci gelişimi açısından değerlendirerek "*Öğrenci gelişimine sağladığı katkılar bakımından çalışma kitaplarının kullanımına devam edilmeliydi*" şeklinde görüş belirtmiştir. Ö6 ise; "*Kaldırılmasa iyi olurdu. Çünkü öğrenciye öğrenme seviyelerini deneme fırsatı veriyordu*" görüşü ile öğrenci çalışma kitaplarının öğrencilerin kendi seviyelerini keşfetmelerine yardımcı olduğuna dikkat çekmiştir. Ö26 ise; "*Öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılması sonucunda öğrencilerin etkinlik temelli öğrenmelerinin eksik kalacağı düşüncesindeyim*" görüşü ile bu duruma daha farklı açıdan yaklaşmıştır.

Katılımcılar ayrıca öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasıyla derslerde kaynak sıkıntısının yaşandığına farklı açılardan dikkat çekmiştir. Ö9'a göre "*Hem çalışma kitaplarının kaldırılması hem de derslerde ek kaynak kullanımının olmaması sıkıntı yaşıyor*". Ö18 ise olaya ekonomik bir açıdan bakarak bu durumu şöyle değerlendirmiştir: "*Bizim okulumuz gibi ekonomik imkânları kısıtlı okullarda fotokopi dışında kullanılacak bir kaynak yoktur. Öğretmene ek alıştırma, test ve etkinlik açısından destek oluyordu.*"

Öğrenci Çalışma Kitaplarının Kaldırılmasının Etkileriyle İlgili Görüşler: Araştırmanın dördüncü sorusunda katılımcıların öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasının etkilerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Bulgular ve yorum aşağıda sunulmuştur:

Yeni ders kitaplarının öğrenci çalışma kitaplarının yerine doldurabilme durumuna ilişkin görüşler: Katılımcıların 2018 sosyal bilgiler programına göre hazırlanan yeni ders kitaplarının öğrenci çalışma kitaplarının yerini doldurabilme durumuna ilişkin görüşleri Tablo 11, 12 ve 13'te sunulmuştur:

Tablo 11: Yeni ders kitaplarının öğrenci çalışma kitaplarının yerine doldurabilme durumuna ilişkin görüşler

Görüşler	f	%
Yetersiz	16	59,2
Yeterli	11	40,8
Toplam	27	100

Tablo 11 incelendiğinde katılımcıların %59,2'si 2018 öğretim programı doğrultusunda hazırlanan yeni ders kitaplarının öğrenci çalışma kitaplarının yerini doldurabilme noktasında yetersiz olduğunu, %40,8'i ise yeterli olduğunu ifade etmiştir. Ders kitaplarını yetersiz gören öğretmenlerin daha fazla olduğu görülmüştür. İlk olarak ders kitabını yetersiz bulan öğretmenlerin görüşleri sunulmuştur.

Tablo 12: Yeni ders kitaplarını yetersiz bulan görüşler

Görüşler	f	%
Etkinlik sayısının azlığı	16	100
Toplam	16	100

Tablo 12 incelendiğinde öğrenci çalışma kitaplarının yerini doldurabilme noktasında yeni ders kitaplarını yetersiz bulan öğretmenlerin %100'ünün ders kitaplarındaki etkinlik sayısının yetersiz olduğu yönünde görüş belirttiği görülmüştür.

Katılımcıların tamamı ders kitaplarındaki etkinlik sayılarının yetersiz olduğuna ve bu yüzden hazırlanan ders kitaplarının öğrenci çalışma kitaplarının yerini dolduramadığına vurgu yapmıştır. Ö3 bu durumu "Yeni öğretim programı ve müfredat doğrultusunda hazırlanan kitapları da fazlasıyla bilgi ve okuma parçası ağırlıklı hazırlamışlar. Bu yüzden yeterli bulmuyorum. Ders kitapları daha sade bir içeriğe sahip olmalı ve etkinlik ağırlıklı olmalı" şeklinde değerlendirmiştir. Ö12 ise ders kitaplarının bu haliyle öğrenci gelişimine tam olarak katkı sağlayamayacağını şu şekilde açıklamıştır: "Ders kitapları ile öğrenci çalışma kitapları yeni müfredat ile bir kitapta toplanmaya çalışılmış. Ancak içerik olarak çalışma etkinlikleri yetersiz kalmakta, öğretilen bilgilerin öğrenilme düzeyi düşük kalmaktadır. Hedef kazanımların gerçekleşme oranı azalmaktadır. Ders kitabının içerisine yerleştirilmiş çalışmaların zenginleştirilmesi daha verimli olacak, böylece hedef kazanımlarında kazandırılması oranı yükselecektir. Şu haliyle yetersizdir."

Tablo 13: Yeni ders kitaplarını yeterli bulan görüşler

Görüşler	f	%
Yeterli sayıda etkinlik olması	7	63,7
Konudan sonra etkinlik gelmesi	4	36,3
Toplam	11	100

Tablo 13'e bakıldığında öğrenci çalışma kitaplarının yerini doldurabilme noktasında yeni ders kitaplarını yeterli bulan katılımcıların %63,7'si ders kitaplarında yeterli sayıda etkinlik olduğu, %36,3'ü ise konudan hemen sonra etkinliklerin geldiği yönünde görüş belirtmiştir.

Katılımcılar ders kitaplarında yer alan etkinlik sayılarının öğrenciler için yeterli olduğuna dikkat çekmiştir. Bu görüşlere örnek olarak "Şu an sırtan bir durum yok, gerektiği kadar etkinlik mevcut-Ö8" ve "Ders kitabındaki etkinlikler yeterli. Öğrenme gerçekleşmesi için kitap üzerinde etkinliğe fazla gerek yok-Ö24" ifadeleri gösterilebilir.

Katılımcılar ayrıca ders kitaplarında yer alan etkinliklerin konudan hemen sonra gelmesine dikkat çekerek bu durumun öğrenmenin pekişmesi açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. Ö1'e göre; "Ders kitaplarının içine serpiştirilen etkinlikleri faydalı olarak görüyorum, konu bitiminde pekiştirme imkânı sağlıyor. Zaman içinde çalışma kitabının yerini tutup tutmayacağı görülecektir." Ö15 ise "Konu bitiminden sonra etkinliklerin olması pekiştirme açısından gayet olumlu olmuş" şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

Öğrenci çalışma kitaplarının eksikliğini gidermede kullanılan yöntem ve materyaller: Katılımcıların öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasından sonra oluşan eksikliklerin hangi yöntem ve materyaller kullanılarak giderildiğine ilişkin görüşleri Tablo 14'te sunulmuştur:

Tablo 14: Öğrenci çalışma kitaplarının eksikliğini gidermede kullanılan yöntem ve materyaller

Yöntem ve Materyaller	f	%
Eğitim portalı	9	25,7
Akıllı tahta	8	22,9
Çalışma yaprağı	5	14,3
Ders kitabı	4	11,4
Kazanım testi	4	11,4
Konu tekrarı	3	8,6
Yardımcı kaynak	2	5,7
Toplam	35	100

Tablo incelendiğinde öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasıyla oluşan eksikliklerin giderilmesine ilişkin belirtilen toplam 35 yöntem ve materyalin 7 tema altında toplandığı; 8 katılımcının birden fazla yöntem/materyal belirttiği görülmüştür. Katılımcıların kullandığı yöntem ve materyaller sırasıyla eğitim portalı (%25,7), akıllı tahta (%22,9), çalışma yaprağı (%14,3), ders kitabı (%11,4), kazanım testi (%11,4), konu tekrarı (%8,6) ve yardımcı kaynak (%5,7) şeklindedir.

Katılımcılar derslerde en çok dijital ortamlardan (eğitim portalı ve akıllı tahta) yararlandıklarını vurgulamıştır. Ö1 bu durumu “EBA ve değişik eğitim portallarını kullanarak konudaki eksiklikleri kapatmaya çalışıyoruz” şeklinde açıklamıştır. Ö23'te derslerde akıllı tahtalardan faydalandığını “Konuya, kazanıma ve öğrencilerin seviyesine uygun olarak akıllı tahta yardımıyla video ve ses dosyalarından faydalanıyorum” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcıların derslerde çalışma yapraklarından faydalandığını görülmüştür. Ö8; “Derslerde kendi hazırladığım ya da meslektaşlarımdan hazırladığım çalışma yapraklarını kullanıyorum” demiştir. Bazı katılımcılar ise ders kitaplarından yararlandıklarını ifade etmiştir. Ö20 bu durumu “Ders kitabı tek başına bana yeterli gelmektedir” şeklinde açıklamıştır. Öte yandan bazı katılımcıların derslerde kazanım testleri kullandığını görülmüştür. Ö13'e göre; “Branşım ile ilgili forum sitelerinde öğretmenlerimizin hazırladıkları ve hazırladığım kazanım testleri ile çalışmalar yaptırım.”

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının eksikliğini konu tekrarı ile gidermektedir. Ö10 bu durumu “Derslerde daha fazla konu tekrarı yapmaya dikkat ediyorum” şeklinde açıklamıştır. Bazı katılımcılar ise derslerde yardımcı kaynak kullanarak öğrenci çalışma kitaplarının eksikliğini gidermektedir. Ö17 bu durumu “Öğrenci için derslerde ikinci bir kaynak ihtiyacı doğabiliyor. Onlar için yardımcı kaynaklar oluşturmaya çalışıyorum” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrenci çalışma kitaplarının tekrar kullanılmasına ilişkin görüşler: Katılımcıların öğrenci çalışma kitaplarının tekrar kullanılmasına ilişkin görüşleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 15: Öğrenci çalışma kitaplarının tekrar kullanılmasına ilişkin görüşler

Görüşler	f	%
Hayır	14	51,8
Evet	13	48,2
Toplam	27	100

Öğrenci çalışma kitaplarının tekrar kullanılmasına ilişkin katılımcı görüşleri incelendiğinde cevapların birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Katılımcıların %51,8'i öğrenci çalışma kitaplarının tekrar kullanılmasını istemezken; %48,2'si istemektedir. İlk olarak öğrenci çalışma kitaplarının tekrar kullanılmasını istemeyen katılımcıların görüşleri sunulmuştur.

Tablo 16: Öğrenci çalışma kitaplarının tekrar kullanılmasını istemeyen görüşler

Görüşler	f	%
Ders kitabının yeterliliği	8	57,1
Tek kitap kullanımının kolaylığı	6	42,9
Toplam	14	100

Öğrenci çalışma kitaplarının tekrar kullanılmasını istemeyen katılımcıların görüşlerine ilişkin Tablo 16 incelendiğinde, ders kitabının yeterli olduğu görüşü katılımcılar tarafından en çok (%57,1) verilen cevap olmuştur. Daha sonra ise derslerde tek kitap kullanımının (42,9) sağladığı kolaylık gelmektedir.

Öğrenci çalışma kitaplarının tekrar kullanılmasını istemeyen katılımcılar öncelikli olarak ders kitaplarının yeterli olduğuna vurgu yapmıştır. Bu düşüncedekilere örnek olarak *“Maliyet ve verimlilik açısından tekrar kullanımına gerek olmadığını düşünüyorum, ders kitabı öğrenciler açısından yeterli olmuş-Ö25”* ifadesi gösterilebilir.

Katılımcıların bazıları ise sosyal bilgiler dersinin sadece ders kitabından yürütülmesi gerektiğini ve bunun daha iyi olduğunu düşünmektedir. Ö8; *“Tekrar kullanılmasına gerek duymuyorum. Tek kitap kullanımı ders açısından daha verimli”* demiştir.

Tablo 17: Öğrenci çalışma kitaplarının tekrar kullanılmasını isteyen görüşler

Görüşler	f	%
ÖÇK'da iyileştirme yapılması	8	61,5
Ders kitabının yetersizliği	5	38,5
Toplam	13	100

Öğrenci çalışma kitaplarının tekrar kullanılmasını isteyen katılımcıların görüşlerine ilişkin Tablo 17 incelendiğinde, katılımcıların %61,5'inin öğrenci çalışma kitabında iyileştirme yapılması, %38,5'inin ise ders kitabının yetersizliği şeklinde cevap verdiği görülmüştür.

Katılımcıların geneli öğrenci çalışma kitaplarında yapılacak iyileştirmelerle beraber bu kaynağın tekrar kullanılması gerektiğine vurgu yapmıştır. Ö3 bu durumu şöyle ifade etmiştir: *“Ders kitabıyla birleştirilmeden tekrar kullanılmasını isterim. İçeriğinin bilgi ve soru-cevap ağırlıklı olmadan, daha eğlenceli ve etkinlik ağırlıklı olarak düzenlenmiş bir şekilde olmasını isterim.”*

Katılımcıların bazıları ise dersi işlerken ders kitabının tek başına yetersiz olduğuna dikkat çekmiştir. Ö6 bu durumu *“Tekrar olsun isterim. Derste kullanılacak teknik, yöntem ve materyallerin çokluğu dersleri daha akıcı hale getiriyor. Tekdüzeliliği ortadan kaldırıyor. Çalışma kitabı bu noktalarda oldukça önemliydi”* şeklinde ifade etmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yapılandırmacı eğitim anlayışı çerçevesinde 2005 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile birlikte derslerde ders kitaplarına ek olarak öğrenci çalışma kitapları kullanılmaya başlanmıştır. Derslerde işlenen konularla ilgili çeşitli ölçme-değerlendirme araç ve yöntemlerinin olduğu bu kitapların derse yardımcı kaynaklar olması hedeflenmiştir. 2017-2018 yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrenci çalışma kitaplarının kullanımı sonlandırılarak derslerde sadece ders kitabı kullanımına başlanmış ve ilk uygulama 5. sınıf düzeyinde aynı eğitim-öğretim yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasına yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada ulaşılan sonuçlar tartışılarak aşağıda sıralanmıştır:

Bulgular incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun öğrenci çalışma kitaplarını konuyu tekrar etme aracı olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Ayrıca katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarını daha sonra konuyu pekiştirme ve ders kitabını tamamlama aracı olarak da tanımlamışlardır. Buradan hareketle katılımcılar tarafından öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler dersi için etkili bir kaynak olarak algılandığı söylenebilir.

Öğrenci çalışma kitaplarının işlevlerine ilişkin görüşlere bakıldığında katılımcılar en çoktan en aza doğru sırasıyla etkinliklerle konuyu kavratma, kuramı uygulama, konu tekrarı sağlama, ödev kitabı, öğrenci becerilerini geliştirme, dersi monotonluktan çıkarma ve yardımcı kaynak şeklinde görüş belirtmiştir.

Katılımcılara göre öğrenci çalışma kitapları sosyal bilgiler dersine sırasıyla kalıcı öğrenme sağlama, öğrenciye pratik yaptırma, dersi eğlenceli yapma, öğrencilerin eksikliğini tamamlama ve öğretmene rehberlik etme noktalarında katkı sağlamaktadır. Öte yandan katılımcıların bir kısmının öğrenci çalışma kitaplarının derse katkı sağlamadığı yönünde görüş belirtmeleri de dikkat çekmektedir.

Bulgulardan öğrenci çalışma kitaplarının derslerde katılımcılara sırasıyla ev ödevi, konuyu pekiştirme, dersi aktifleştirme, uygulamada pratiklik ve öğrenci takibi noktalarında katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle öğrenci çalışma kitaplarının öğretmenlerin işlerini birçok açıdan kolaylaştırır nitelikte olduğu söylenebilir. Katılımcıların bir kısmı ise öğrenci çalışma kitaplarının kendilerine herhangi bir katkısının olmadığını söylemiştir.

Katılımcıların öğrenci çalışma kitapları kullanımının derste kendilerine yaşattığı zorluklara ilişkin görüşleri incelendiğinde sırasıyla etkinlik-zaman uyumsuzluğu, öğrenci seviyesi üzerinde etkinlik, yönergeleri yetersiz etkinlik ve okula getirmeme noktalarında zorluklar yaşadıkları görülmektedir. Buradan hareketle yaşanan zorlukların daha ziyade öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler kaynaklı olduğu belirtilebilir. Elde edilen bu sonuçların literatürdeki diğer araştırmalarla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalarda da öğrenci çalışma kitaplarında öğrenci seviyesine uygun olmayan etkinlikler olduğu (Kulantaş, 2007; Palandökenler, 2008; Dinç ve Doğan, 2010; Hayırsever, 2010; Kılıç, 2012; Aktekin ve Baki Pala, 2013; Şeker, 2013), etkinliklerin zaman sıkıntısından dolayı uygulanmadığı (Palandökenler, 2008; Aktekin ve Baki Pala, 2013) ve yönergelerinin yetersiz olduğu (Kulantaş, 2007; Palandökenler, 2008; Dinç ve Doğan, 2010; Hayırsever, 2010) sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre öğrenci çalışma kitaplarının kullanımında yaşanan temel sıkıntıların kitap içerisindeki etkinliklerden kaynaklı olduğu söylenebilir.

Katılımcılara göre öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılma nedenleri sırasıyla yetersiz kullanımdan, maliyetin düşürülmesinden, beklentileri karşılamamasından, öğrenci yükünün azaltılmak istenmesinden, tek kitap kullanılması gerektiğinden, yetersiz ders saatinden, öğrenci şikâyetlerinden

ve israfın önlenmek istenmesinden kaynaklanmaktadır. Demir ve Atasoy'un araştırmasında da (2018) öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasıyla kâğıt israfının önüne geçilmesi ve kitap maliyetinin düşürülmesinin amaçlandığı sonucu ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasında ekonomik faktörlerin ön planda olduğu yargısına ulaşılabilir.

Bulgulardan katılımcıların çoğunluğunun öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasına olumlu yaklaşımları anlaşılmaktadır. Ancak katılımcıların yarısından fazlasının öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasını olumlu karşılamasına rağmen; bu uygulamayı olumsuz bulan öğretmenlerin sayısının da azımsanmayacak derecede olduğu dikkati çekmektedir. Uygulamayı olumlu bulanlarda tek kitap kullanımının dersi daha pratik hale getireceği ve ders kitaplarında verilen etkinliklerin sayısının yeterli olduğu fikirleri hâkimken, uygulamayı olumsuz bulanlarda ise öğrenci çalışma kitaplarının sağladığı katkılardan mahrum kalma ve derslerde kaynak sıkıntısının yaşandığı yönünde görüş beyan ettikleri tespit edilmiştir.

Bulgular, katılımcıların çoğunluğuna göre yeni hazırlanan ders kitaplarının yetersiz olduğunu göstermektedir. Ders kitaplarını yetersiz bulan katılımcıların tamamı etkinliklerden şikâyet etmiştir. Bu düşüncedekiler etkinliklerin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Ders kitabını yeterli bulan katılımcılar ise tam tersi bir şekilde etkinliklerin yeterli olduğunu ve kitap içerisinde konudan hemen sonra geldiğinden konularının uygun olduğunu ifade etmiştir. Bu duruma göre katılımcıların ders kitabında yer alan etkinliklere ilişkin net bir uzlaşma halinde olmadıkları ileri sürülebilir.

Katılımcılar öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasından doğan eksiklikleri gidermek adına çeşitli yöntem ve materyaller kullanmaktadır. Katılımcıların sırasıyla eğitim portalı, akıllı tahta, çalışma yaprağı, ders kitabı, kazanım testi, konu tekrarı ve yardımcı kaynak şeklinde görüş belirttiği görülmüştür. Bu yöntem ve materyaller içerisinde genellikle dijital tabanlı uygulamaların kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Sosyal bilgiler dersinde öğrenci çalışma kitaplarının yeniden kullanılmasına ilişkin katılımcı görüşleri incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun öğrenci çalışma kitaplarının tekrar kullanılmasını istemediği tespit edilmiştir. Ancak kullanılmasını isteyen katılımcıların sayıları da azımsanmayacak derecede fazladır. Burada da öğretmenlerin net bir uzlaşma içerisinde olmadıkları aşikârdır. Tekrar kullanmak istemeyenlerde yeni ders kitaplarının yeterli olduğu savı ön plana çıkarken, tekrar kullanmak isteyenlerde ise öğrenci çalışma kitaplarında yapılacak iyileştirmeler ile birlikte bu kaynağın tekrar kullanılması fikrinin vurgulandığı görülmektedir. Gerek yeni program doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarına ilişkin görüşler gerekse öğrenci çalışma kitaplarının tekrar kullanılması isteğine ilişkin görüşlerde bir uzlaşma bulunmaması katılımcılar arasında konuya ilişkin bir kararsızlığın bulunduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- Sosyal bilgiler dersinde öğrenci çalışma kitaplarının kaldırılmasına yönelik öğretmenlerin görüşlerini net bir biçimde ortaya koyabilmek amacıyla farklı örneklem grupları üzerinde daha büyük çapta araştırmalar yapılmalıdır.
- Öğrenci çalışma kitaplarının sisteme yeniden entegre edilmesi için çalıştay ve panel gibi bilimsel etkinlikler düzenlenmeli veya mevcut ders kitaplarının öğrenci çalışma kitaplarının doğasını da yansıtabilecek şekilde yeniden dizayn edilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.
- Mevcut ders kitapları etkinlikler açısından incelenmeli, önceden kullanılan öğrenci çalışma kitaplarında etkinliklerle kullanım amacı, tür ve nitelik bakımından karşılaştırılmalıdır.
- Mevcut ders kitaplarındaki etkinlikler sayı ve nitelik bakımından zenginleştirilmelidir.

Bilgilendirme

Bu araştırma, 11-13 Ekim 2018 tarihleri arasında Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde düzenlenen 7. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

Kaynakça

Aktekin, S. ve Baki Pala, Ç. (2013). 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenci çalışma kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (21), 265-286.

Aydemir, M. ve Adamaz, K. (2017). Sosyal bilgiler öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki beceriler açısından incelenmesi. *International Journal of Field Education*, 3 (1), 106-119.

Bekdemir, Ü. ve Işkın, P. (2017). Sosyal bilgiler 6. ve 7. sınıf çalışma kitabı etkinliklerinin doğrudan verilmesi istenen değerleri karşılama düzeyinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 12 (4), 71-90.

Christensen, L. B., Johnson, R. B. ve Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz*. A. Apay (Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. M. Bütün, S. B. Demir (Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çetin, M. A. (2018). *Suudi Arabistan krallığı ve Türkiye Cumhuriyeti sosyal bilgiler öğretim programları, ders kitapları ve çalışma kitaplarının karşılaştırmalı analizi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Demir, Y. ve Atasoy, E. (2018). 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının (2017) değerlendirilmesi. *Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (2), 753-780.

Dinç, E. ve Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 17-49.

Hayırsever, F. (2010). *Sosyal bilgiler ders, öğretmen kılavuz ve öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler öğretim programında kazandırılması hedeflenen temel beceriler açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kabapınar, Y. (2012). Yeni öğrenme anlayışının ışığında sosyal bilgiler ders kitapları. C. Öztürk (Editör). *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 368-401). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Karaca, L. (2017). *6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders programı ile ders ve çalışma kitaplarının çoklu zekâ kuramı yönünden incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

Kaya, N., Artvinli, E. ve Önal, H. (2007, 15-17 Kasım). *Sosyal bilgiler programına göre öğrenci çalışma kitaplarının beceri ve değerleri gerçekleştirilme düzeyi*. I. Ulusal İlköğretim Kongresi'nde sunulmuştur, Ankara.

Kılıç, A. (2012). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler ders programındaki değerlerin kazanımla ilişkisi ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alma düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1593-1612.

Kulantaş, N. (2007). *4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğrenci ders ve çalışma kitapları ile öğretmen kılavuz kitaplarının, öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Miles, M. B.& Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications, Inc.

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (2012). Resmi Gazete (12.09.2012). Sayı: 28409.

Oruç, Ş. (2014). Sosyal bilgilerde ders kitapları. M. Safran (Editör). *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.267-282). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Özmen, H. (2004). Fen öğretiminde öğrenme teorileri ve teknoloji destekli yapılandırmacı (constructivist) öğrenme. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3 (1), 100-111.

Palandökenler, İ. (2008). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisi açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Patton. M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün, S. B. Demir (Çev. Ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Şeker, M. (2013). Sosyal bilgiler ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarının öğrenme stilleri açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22 (1), 41-56.

Şirin, E. T. (2012). *Sosyal bilgiler eğitiminde kullanılan ders, öğrenci çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ulusoy, K. (2014). Sosyal bilgilerde ders kitapları. B. Tay ve A. Öcal (Editör). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 193-222). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.